

PANUN pakinoita

Heinrich von Kleist — vuosisadan takainen teatterimodernisti

Oulun Teatterin tänä iltana tuodessa parrasvaloihin saksalaisen Heinrich von Kleistin maailmankuulun huvinäytelmän »Rikottu ruukku», on syytä muutamalla sanalla kosketella tämän nuorena kuolleen saksalaisrunoilijan elämää ja persoonaa.

Von Kleist syntyi 1777 ja vietti tässä levottomassa maailmassa 34 myrskyisää vuotta, joiden aikana hänen sielunsa paremminkuin ruumiinsaakaan ei saanut lepoa eikä rauhaa. Vaikeudet olivat todella koko ajan sekä sisäisiä että ulkoisia. Kleistin luonne oli mitä suurimmassa määrin ristiriitainen. Hän oli täydellinen tunneihminen, mutta kuitenkin äärimmäisen velvollisuudentuntoinen. Ja kun hän lisäksi oli myös upseeri, voimme jo helposti kuvitella, että runoilija hänessä joutui moniin ristiriitoihin toisen minän kanssa.

Von Kleist kuuluu siihen suureen ryhmään runoilijoita, joiden koko elämäntarinan otsakkeena on: aikakausi ei heitä ymmärtänyt. Vain yhden näytelmän sai nuori runoilija elinajanaan näyttämölle saakka ja sillekin vihellettiin. Näyttämönä oli kirjallisuuden historian ehkä kuuluisin näyttämö, Weimarin hovin teatteri johtajanaan itse suuri Goethe, ja esitettävä kappale oli »Der zerbrochene Krug» — juuri tämä tämäniltainen »Rikottu ruukku». Syytä on nyt kuitenkin heti kiiruhtaa huomauttamaan, että teatteriyhteisön tuomio on kuluneiden 150 vuoden aikana kokonaan muuttunut runoilijalle myötämiseksi, vihellykset ovat vaihtuneet nauruun ja ihailuun. Syytä Kleistin »ruukun» kantaesityksen epäonnistumiseen on kirjallisuudenhistorioitsijain mukaan myös jumalaisella Goethellä, joka oli erehtyvä ihminen hänkin. Goethelle oli Kleistin erikoinen luonne niinkuin hänen kiihkonsa ja kirjoittelunsaakin monessa mielessä loukkauskivenä ja niinpä hän saattoi nuoren maamiehenensä ja aikalaisensa näytelmän näyttämölle silvottuna ja epäaitona.

Mikä on sitten von Kleistin merkitys teatterihistoriassa? Lyhyesti sanottuna hän lopullisesti hylkäsi paljon niistä kaavoihin kangistuneista klassillisista ihanteista, jotka vielä hänenkin aikanaan olivat a ja o ja otti draaman keskeisimmiksi aiheiksi ihmisen sisäisen elämän, sisäiset ristiriidat. Mutta samalla hän sulatti yhteen vanhaa ja uutta. Intohimot ja temperamentti määräävät Kleistin henkilöiden elämänrytmin. He ovat kieltämättä korostetusti draamallisia, mutta toisaalta läheisiä, sillä vaikka Kleist oli romantikko oli hän myös realistinen ja psykologi jo ennenkuin koko käsitettä oli keksitty.

Kleistin tyyli on arvosteltu ytimekkääksi, hänen on mainittu jopa naturalistiksi, ihmisenä taas miehekkääksi. Hänellä on kyky sekoittaa vakavaa ja pilaa ja hänen »Rikottu ruukkunsa» on jo kauan tunnustettu erääksi Saksan klassillisista — siis tässä tarkoitteen: kestävästä — huvinäytelmistä. Vaikka sitä sinänsä ei voi minään suurena teatterikappaleena pitääkään, sillä on mainetta ja perinteitä ja tämäniltaista Oulun Teatterin ensi-iltaa jo kappalevalinnankin perusteella voidaan perustellusti pitää kulttuuritaipauksena. Kysymyksessä on siis huvinäytelmä joten ei kannata pelätä ikävystymistä ja samalla mainehikas kappale, joten ei tarvitse pelätä etteikö olisi »kultturelli» lähtiessään teatteriin! Tutustukaamme samalla tähän kirjailijaan, jota eräissäkin teoksessa mainitaan »aikakauden draamaneroksi — edelläkävijäksi, kun hänen näytelmänsä tietävästi ainakin nykypolven eteen, ensimmäisen kerran tuodaan kotikaupunkimme lavalle.

P a n u